

borg¹⁾, havde bevist sin stærke Interesse for Sagen, men som var for optagen af anden Embedsvirksomhed til at kunne lægge noget synderligt Arbejde her.

Reaktionen mod det Forslag til Landshyskolens Ordning, som Kommissionen i 1799 indleverede til Kancelliet og Statsraadet, hvor det hvilede i flere Aar, indledes af den skarpe Kritik, som Hertug Friedrich Christian af Augustenborg i sin Egenskab af Geheimestatsminister underkastede det (1802). Hans Votum er af allerstørste Interesse ikke alene som Indlæg i Skolesagen, men ogsaa som menneskeligt Dokument til Studiet af Hertugens ejendommelige Personlighed. Medens Reventlowerne repræsenterer den idealistiske, optimistiske, undertiden noget sentimentale Oplysningstid, lære vi i Hertugen Tidsalderens nøgterne, tørre, lidt ærgerligt korrekte Side at kende. Hans Kritik vender sig imod Forslagets Hjærte. Hertugen vil vel en Almueoplysning, men en stærkt begrænset, en Besked om det nærmestliggende, praktisk nødvendige, ikke en Skole, der kan tænkes at ville hæve Bondebefolkningen op over dens Stands Grænser. Høegh-Guldbergs Tanker om en kasteagtig Samfundsordning genfindes her, omend i en gennemkultiveret Mands humaniserede Form.

Men dernæst kritiserer han haardt Forslagets ganske vist ogsaa uklare, ubehjælpsomme Form og endelig dets Plan om Skoletilsynet, hvor han finder det gamle gejstlige Tilsyn, der skulde bibeholdes, og det nye sagkyndige Tilsyn, der skulde indføres, paa uheldig Vis sammenblandet til et Urede.

Hertugens Indvendinger, som C. Reventlow ivrigt søgte at imødegaa, blev vel ikke dræbende for Sagen, men bidrog sammen med Tidsforholdene til at udsætte dens Gennemførelse,

¹⁾ Hans Skolereglement for Grevskabet Lindenberg (med dertil hørende Instruktion for Lærerne), kongelig konfirmeret under 29. Septbr. 1786, findes ikke aftrykt i Aktstykkksamlingen, ligesaa lidt som Johan Ludvig Reventlows Reglement for Brahetrolleborg af 1783, der var dets Forbillede. De vare dog de to ældste Reglementer for danske Skoleordninger af ny Type. Derimod findes (under VI) Christian Reventlows Reglement for Christianssæde Gods (1792), hvilket ganske vist, med faa Ændringer, er som de to ældre.

og da denne endelig fandt Sted, blev Skoleordningen kendeligt præget baade af Tidens materielle Fattigdom og af dens aandelige Reduktion.

Hele Indledningen rummes paa 23 Sider, men er i sin mættede og sammentrængte Skikkelse overordentlig indholdsrig. Den bringer for dem, der kende Etatsraad Larsens Skolehistorie 1784—1818, intet egentlig nyt, men viser ligesom denne Forfatterens solide Viden, hans Herredømme over et stort Stof, hans Varsomhed i Bedømmelse af Personer og Retninger, hans Bestræbelse for at gøre Ret og Skel; — men ogsaa, at hans Retfærdighed imod Rationalismens Mænd er en tilkæmpet.

Aktstykkесamlingen falder i 4 Afsnit: A: Landsbyskolen; B: Købstadskolen; C: Københavns Skolevæsen; Tillæg: Seminarireglementet.

Ligesom Landsbyskolen og Drøftelsen af dens Reform var den Skolesag, der uden Sammenligning interesserede Datiden mest, saaledes vedrøre ogsaa langt de fleste og vigtigste af de meddelte Aktstykker den.

Under I—XVIII findes Forestillinger, Kommissorium, Betænkninger, Udkast, Reglementer, Anmærkninger, Hertugens Kritik osv. — fra Biskop Balles Forestilling om Skolevæsenets Forbedring paa Landet af 1785, og til selve den kgl. Anordning om Almueskolevæsenet paa Landet af 1814.

Aktstykkerne XIX—XXIX ere de tilsvarende Forarbejder og Reglementer for Købstadskolerne og det københavnske Skolevæsen, og endelig gives under XXX Seminarireglementet af 1818.

Udgaven er anlagt paa at fyldestgøre de Krav, den moderne Udgivertechnik stiller. Aktstykkerne, der indenfor hvert Afsnit ere aftrykte i chronologisk Orden, ere saa godt som overalt (hvorfor ikke overalt?) gengivne bogstavret og meddelte i deres Helhed eller i større Brudstykker. Det vilde have været heldigt, om de Tilfælde, hvor Udeladelser ere skeete, havde været noget tydeligere betegnede.

Værket er forsynet med fornødne Noter og gode Sag- og Navneregistre.

Alexander Rasmussen.
